

Vergaderjaar 2019–2020

34 298

Parlementair onderzoek Breed welvaartsbegrip

Nr. 28

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT EN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 6 december 2019

In 2018 en 2019 zijn de eerste twee edities van de Monitor Brede Welvaart (hierna: Monitor) gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (Kamerstuk 34 298, nrs. 23 en 27). De Monitor wordt jaarlijks gepubliceerd op verzoek van het kabinet naar aanleiding van het advies van de Tijdelijke Kamercommissie breed welvaartsbegrip. De Monitor brengt in beeld op welke aspecten van brede welvaart het in Nederland goed gaat en op welke aspecten het minder goed gaat, met hulp van tijdreeksen en internationale vergelijkingen. De Monitor speelt daarmee een belangrijke faciliterende rol voor politieke debatten over brede welvaart.

Sinds 2019 integreert het CBS jaarlijks de meting over de voortgang op de Sustainable Development Goals (SDG's) en de meting van brede welvaart tot één Monitor. In juni 2019 kwam de Monitor aan bod tijdens het Verantwoordingsdebat. Minister-President Rutte heeft tijdens dit debat een verkenning toegezegd waarin, onder verantwoordelijkheid van de Ministers van Economische Zaken en Klimaat en Financiën, wordt onderzocht of het mogelijk is om de Monitor meer in de beleidscyclus te integreren (Handelingen II 2018/19, nr. 90, items 5 en 12). Deze brief presenteert de uitkomst van deze verkenning, die een vervolg betekent op de eerdere inventarisatie van opties om de Monitor te integreren in de besluitvorming.¹

Brede welvaart

Het gedachtegoed van brede welvaart richt zich op het verbeteren van de kwaliteit van leven in het hier en nu en kijkt ook in hoeverre deze welvaart ten koste gaat van latere generaties of van mensen ergens anders in de wereld. Brede welvaart richt zich daarbij niet alleen op economische groei en de materiële welvaart, maar gaat ook over andere

¹ Brief brede welvaart 14 sep 2018 (Kamerstuk 34 298, nr. 25)

welvaartsaspecten zoals gezondheid, arbeid en vrije tijd, veiligheid, onderwijs, zorg, wonen, de kwaliteit van natuur en leefomgeving, en de waardering van het eigen leven.

Het belang van brede welvaart is niet nieuw. Al decennialang is er aandacht voor de effecten van beleid op de levens van burgers en maakt de politiek keuzes om de welvaart te vergroten en te herverdelen. Ook dit kabinet werkt aan het verbeteren van de brede welvaart in Nederland, zoals recent is weergegeven in de Miljoenennota 2020 (Kamerstuk 35 300, nrs. 1 en 2).

Er is de laatste tijd echter toenemende aandacht voor het systematisch meten van brede welvaart en het toepassen van deze informatie in de beleidscyclus. Deze informatie kan namelijk voordelen hebben voor beleid en het politieke debat, omdat het een completer beeld geeft van de situatie van mensen en hun leefomgeving. Het meten van brede welvaart gebeurt met zowel objectieve indicatoren als met indicatoren over beleving. Daarnaast wijst brede welvaart op de samenhang en afruilen tussen verschillende thema's.

Verkenning

In deze verkenning is een literatuurstudie² gedaan naar brede welvaart en beleid. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met experts bij verschillende instanties (de Algemene Rekenkamer, de Raad van State, de planbureaus, de WRR, de SER en het CBS). Het doel van de verkenning is om een beter beeld te krijgen van de huidige stand van zaken, de bestaande initiatieven gericht op brede welvaart en de mogelijke concrete opties om de Monitor een grotere rol te geven in de beleidscyclus.

Om ideeën op te doen is ook met interesse naar initiatieven in andere (OESO-) landen gekeken. De OESO (de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) is al geruime tijd bezig met statistieken over welzijn³ en richt zich momenteel op de vraag hoe landen deze statistieken kunnen gebruiken om hun beleid te verbeteren.⁴ De OESO schetst vijf fases van de beleidscyclus waarin statistieken over brede welvaart beleidskeuzes kunnen beïnvloeden (agendering, beleidsvorming, beleidsimplementatie, monitoring en evaluatie).⁵

Uit de internationale vergelijking blijkt dat Nederland goede stappen zet met de meting van brede welvaart en de Sustainable Development Goals in de Monitor. Daarnaast gaat Nederland een stap verder met het doorrekenen van bepaalde effecten van beleid door het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Nederlandse Monitor en een soortgelijke monitor in andere landen, is het aantal indicatoren dat gemeten wordt en de manier waarop de set indicatoren tot stand is gekomen. Waar wij in Nederland hebben gekozen voor een politiek onafhankelijke Monitor van het CBS die een uitgebreid beeld schetst, hebben sommige andere landen gekozen voor het selecteren van een beperkt aantal indicatoren op basis van politieke keuzes.

² o.a. Hoekstra (2019) Replacing GDP by 2030, boek, Cambridge University Press, en ESB (2019) Dossier Meten van Welvaart (<https://esb.nu/esb/20051494/dossier-meten-van-welvaart>)

³ OESO – Better Life Index (<http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11111111111>)

⁴ OESO – Workshop on Putting Well-being Metrics into Policy Action (<http://www.oecd.org/statistics/putting-well-being-metrics-into-policy-action.htm>)

⁵ OESO (2018), Beyond GDP – Measuring What Counts for Economic and Social Performance (<https://www.oecd.org/publications/beyond-gdp-9789264307292-en.htm>)

Het voordeel van de Nederlandse Monitor is dat deze het debat over brede welvaart faciliteert voor alle politieke partijen en kan wijzen op mogelijke blinde vlekken voor beleidsmakers. Een beperkte lijst aan politiek gekozen indicatoren daarentegen geeft meer focus wat ervoor zorgt dat het debat op bepaalde onderwerpen meer achtergrond en inhoud heeft.

De uitkomsten van de verkenning worden hieronder in vijf onderwerpen weergegeven. Eerst wordt uitgelegd wat de Monitor is en hoe deze tot stand komt. Vervolgens worden de huidige beperkingen van de Monitor beschreven zoals is gebleken uit de verkenning. Daarnaast wordt een overzicht gegeven van de huidige stand van zaken en de stappen die ingezet zijn in Nederland om meer te doen met de bredewelvaartsindicatoren en bespreken we een aantal beleidsinitiatieven in het buitenland. Tot slot eindigen wij met de lijst van opties om de Monitor meer in de beleidscyclus te integreren.

A. Wat is de Monitor?

Het CBS meet de brede welvaart in Nederland met meer dan 100 individuele indicatoren en brengt dit in beeld in de Monitor Brede Welvaart. Brede welvaart wordt gemeten volgens een systematiek van drie dimensies (welvaart hier en nu, later en elders), op basis van de aanbevelingen van de CES (Conference of European Statisticians).⁶ De indicatoren in de Monitor van het CBS geven een goed beeld van de huidige situatie van brede welvaart in Nederland. Deze indicatoren zijn niet gelinkt aan een streefwaarde. Het CBS selecteert de indicatoren op basis van beschikbaarheid van goede data, tijdreeksen en internationale vergelijkbaarheid. De systematiek en de duidelijke presentatie en visualisatie van de cijfers helpt de Monitor een instrument voor integrale afweging te laten zijn, in plaats van een lijstje losse indicatoren. De interpretatie van de trends (stijgend, neutraal of dalend) gebeurt in de Monitor op basis van statistische significantie. De lezer en politiek worden uitgenodigd om deze trends op waarde te beoordelen.

De indicatoren voor brede welvaart en de SDG's kennen overlap en vullen elkaar aan. De 17 SDG's maken deel uit van Agenda 2030 die in 2015 werd aangenomen door alle 193 VN-lidstaten, waaronder Nederland. Naast overheden brengen verschillende partijen in de maatschappij deze VN-agenda tot leven waaronder bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Vergeleken met de meting van brede welvaart geeft de SDG-meting meer richting, omdat het om het bereiken van doelen gaat. Ook bij de SDG's is het van belang om de verschillende thema's integraal te bekijken omdat de doelen met elkaar samenhangen.

De Monitor bevat verschillende soorten indicatoren: naast uitkomsten en subjectieve indicatoren (beleving, tevredenheid) toont de Monitor ook input- en output-indicatoren die inzicht bieden in het lopend beleid dat gericht is op het verbeteren van de uitkomsten en beleving hiervan. Het is belangrijk dat het CBS een duidelijk onderscheid maakt tussen deze indicatoren, omdat deze niet gelijkwaardig zijn. Zo beschrijven de zorguitgaven zelf geen uitkomst, maar zijn deze uitgaven een middel om gezondheidsuitkomsten te verbeteren.

De indicatorenset in de Monitor is nog in ontwikkeling. Wetenschappers zijn het nog niet eens over de precieze methode voor het meten van brede welvaart, maar CBS werkt aan de internationale harmonisatie van het

⁶ UNECE (2013), Conference of European Statisticians (CES) Recommendations on measuring sustainable development (https://www.unece.org/publications/ces_sust_development.html)

meetsysteem. De CES-richtlijnen die het CBS volgt voor het opstellen van de Monitor zijn geen verplichte afspraken, maar zijn wel internationaal leidend. Door de dashboardweergave van het CBS kan men zelf kiezen welke indicatoren belangrijk zijn en kan de politiek zelf afwegingen maken en beleidsterreinen prioriteren.

B. Beperkingen van de Monitor

De Monitor doet waar het voor bedoeld is, namelijk: brede welvaart meten aan de hand van verschillende indicatoren. De indicatorenset biedt echter geen inzicht in de verwachte effecten van beleid, omdat het enkel terugkijkt. Ook is een instrument als de Monitor ontoereikend voor het evalueren van effecten van huidig beleid. De Monitor biedt namelijk geen inzicht in de causale relaties tussen verschillende indicatoren, alhoewel het wel een aanzet biedt om causale relaties te toetsen. De Monitor toont bijvoorbeeld de gezonde levensverwachting en de gewerkte uren in de zorg, maar niet de relatie tussen deze twee indicatoren. Naast de gewerkte uren in de zorg kunnen nog veel andere zaken bijdragen aan een hogere gezonde levensverwachting, zoals leefstijl. De Monitor toont daarom per beleidsterrein meerdere indicatoren die het verhaal kunnen aanvullen. Voor gezondheid zijn dit bijvoorbeeld het percentage mensen met overgewicht, het percentage rokers en het alcoholgebruik. Deze indicatoren bieden nuttig inzicht, maar het is vaak niet mogelijk om het effect van overheidsbeleid op de uitkomst te isoleren van het effect van andere trends.

Voor het gebruik van indicatoren voor brede welvaart in de verdere cyclus zijn politieke focus, een dieper inzicht in samenhang tussen de indicatoren, en andere instrumenten nodig. De Monitor is geen voorspellend instrument en daarom moet in de fase van vooruitkijken en de afweging van beleidsopties gedacht worden aan andere instrumenten, zoals het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK), maatschappelijke kosten-batenanalyses en doorrekeningen door de planbureaus. Daarnaast is aanvullend onderzoek nodig om de causale effecten van beleid op brede welvaart in kaart te kunnen brengen voor beleidsevaluaties. Uit de verkenning blijkt dat met de huidige stand van kennis en zaken veel van deze relaties nog niet in beeld kunnen worden gebracht door de planbureaus.

C. Huidige stand van zaken en initiatieven gericht op brede welvaart in Nederland

Brede welvaart heeft in de afgelopen jaren een steeds grotere aandacht gekregen binnen de samenleving en in het politieke debat. Het maken van regelmatige updates van statistieken over brede welvaart kan impact hebben op beleid door het debat te informeren, wat invloed kan hebben op de kwaliteit van de debatten en vervolgens op de gemaakte keuzes. Het kabinet heeft dus met de ontwikkeling van de Monitor door het CBS een belangrijke eerste stap gezet.

De Monitor Brede Welvaart wordt sinds 2018 elk jaar op Verantwoordingsdag door het CBS gepresenteerd. Het kabinet verstuurt de Kamer op dezelfde dag een brief en de nationale SDG Rapportage, waarin zij reageert op de Monitor en de voortgang op de Sustainable Development Goals. In de Kamerbrief wordt ingegaan op de trends en de opvallende internationale posities van Nederland en worden de uitdagingen voor Nederland waar mogelijk gelinkt aan beleid. De Monitor en de kabinetsreactie vormen een belangrijk middel om het Verantwoordingsdebat te verrijken met informatie over cijfers die voorbijgaan aan de financiële cijfers in het jaarverslag. In de Miljoenennota van 2020 is het begrip brede

welvaart voor het eerst expliciet behandeld, met een beschrijving van de uitdagingen voor brede welvaart en met een beschrijving van de kapitaalvoorraden voor de toekomst.

Inzicht geven in de (verwachte) effecten van beleid blijkt echter in de praktijk complex. Het kabinet zet met de operatie «Inzicht in Kwaliteit» hierin een belangrijke stap. Het doel van de operatie is tweeledig, namelijk meer inzicht krijgen in de kwaliteit van beleid op een set concrete beleidsterreinen en daarnaast structureel beter worden in het verkrijgen en benutten van inzicht door het Rijksbrede evaluatiestelsel te versterken. Hieronder valt bijvoorbeeld ook het doorontwikkelen en beter benutten van het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK), waarin ook relevante welvaartsaspecten, zoals genoemd in Monitor, aan bod kunnen komen. Verbeterde inzichten in effecten van beleid kunnen bijdragen aan een betere selectie van beleidsopties (welke maatregelen zullen het meeste bijdragen aan de brede welvaart?) en evaluatie van het beleid (heeft het beleid bijgedragen aan de brede welvaart?).

Ook op het terrein van effecten van beleid doorrekenen worden stappen gezet. Het is complex en niet uitvoerbaar om de effecten van alle indicatoren van de Monitor te linken aan beleid en deze effecten vervolgens door te rekenen. Brede welvaart kan niet objectief worden samengebracht tot één indicator.⁷ Toch worden er al wel op bepaalde bredewelvaartsaspecten en thema's de verwachte effecten in beeld gebracht door de planbureaus. Zo heeft het kabinet de planbureaus verzocht de plannen van het Klimaatakkoord door te rekenen, wat een rol speelde bij het voorbereiden van het Klimaatakkoord. De doorrekeningen gaven informatie over de verwachte reductie van CO₂-uitstoot, de totale kosten en de verdeling van de kosten over verschillende groepen. Dit is een toepassing van het gebruik van geselecteerde indicatoren van brede welvaart in de beleidsvoorbereiding.

Daarnaast worden ook de verkiezingsprogramma's en regeerakkoorden door de planbureaus doorgerekend, waarbij ook gekeken wordt naar effecten van beleid op de lange termijn en bijvoorbeeld op ongelijkheid. Dit draagt bij aan het concreet maken van voorgesteld beleid en de gemaakte afwegingen. De planbureaus bieden met de Kansrijk-reeks inzicht in de effecten van verschillende beleidsopties, waarin ze ook inzicht proberen te geven op brede welvaartsaspecten. Voor enkele indicatoren van brede welvaart bestaan dus al bruikbare inzichten in samenhang en afruilen, dankzij wetenschappelijk onderzoek en experimenten. Voor veel indicatoren zal aanvullend onderzoek echter nodig zijn. De planbureaus werken daarom aan periodieke publicaties van de Verkenning Brede Welvaart om meer inzicht te verkrijgen in brede welvaart en onderlinge relaties tussen welvaartsaspecten.

Het kabinet zet met de Regio deals in op versterking van de brede welvaart in regio's door regionale problemen met een sociale, ecologische en/of economische invalshoek op integrale wijze aan te pakken. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft het Centraal Bureau voor Statistiek en het Planbureau voor de Leefomgeving verzocht een verkennende studie te doen voor een regionale monitoring van brede welvaart.⁸ Met een regionale meting van brede welvaart kan een belangrijk inzicht in de regionale verdeling van brede welvaart worden toegevoegd.

⁷ Stoel en Faber (2019), ESB Meten van welvaart (<https://esb.nu/esb/20051299/de-monitor-brede-welvaart-versterkt-politiek-debat-en-beleidsvorming>)

⁸ CBS (2019), Conceptueel kader regionale Monitor Brede Welvaart (<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/41/conceptueel-kader-regionale-monitor-brede-welvaart>)

Maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA's) zijn een belangrijk instrument in de beleidsvoorbereidende fase. Een MKBA helpt bij het afwegen en onderbouwen van beleidskeuzes en kan ook ex-post ingezet worden om terug te blikken op uitgevoerd beleid. In een MKBA wordt voor een beleidsvoorstel in beeld gebracht wat de positieve en negatieve effecten zijn voor de hele (Nederlandse) maatschappij. Zowel de directe als indirecte effecten van verschillende varianten worden op systematische wijze inzichtelijk gemaakt en in geldeenheden uitgedrukt, zodat beleidsmakers en bestuurders een afgewogen beslissing kunnen nemen over de vraag welk project of variant de voorkeur geniet. Het uitvoeren van een MKBA is geen sinecure. Daarom is door het CPB en het PBL een Algemene Leidraad voor MKBA's opgesteld. Deze leidraad zet alle stappen op een rij die doorlopen moeten worden om een MKBA uit te voeren. Ook biedt de leidraad handvatten om het «MKBA gedachtegoed» toe te passen op verschillende beleidsterreinen. Daarnaast zijn er verschillende MKBA werkwijzers ontwikkeld, waarin wordt ingegaan op de specifieke vragen die zich voordoen bij de opstelling van een MKBA op een bepaald beleidsterrein, bijvoorbeeld het Sociaal domein, Milieu, Natuur, of Infrastructuur.⁹ Een recente motie Sneller c.s. verzoekt de regering om de Algemene leidraad voor MKBA's te evalueren vanuit het concept brede welvaart. De resultaten daarvan zullen in de zomer met de Kamer worden gedeeld.

D. Beleid en brede welvaart in het buitenland

Enkele landen binnen en buiten Europa hebben initiatieven genomen om brede welvaart in hun beleids- of begrotingscyclus te integreren. Vaak wordt brede welvaart aangeduid met de term «well-being». Het succes van het implementeren van brede welvaart in de beleidscyclus is tot nu toe gelimiteerd, waarbij opvalt dat met name kleine landen initiatief tonen op het gebied van beleid en brede welvaart.

Het kleine land Bhutan liep jaren voorop met het *Bruto Nationaal Geluk* als maatstaf voor het functioneren van de samenleving. Deze, op het boeddhisme gebaseerde, maatstaf richt zich op balans en harmonie.¹⁰

Op papier is het meest vooruitstrevende voorbeeld om welzijn en brede welvaart te integreren in de beleidscyclus het Nieuw-Zeelandse well-being budget. In Nieuw-Zeeland worden binnen de overheid periodiek verschillende indicatoren van brede welvaart gemeten en gerapporteerd. Deze indicatoren komen grotendeels overeen met indicatoren die andere landen gebruiken, waaronder Nederland. Bij het opstellen van het budget voor de begroting 2019 is vastgesteld dat er een bepaald budget is gereserveerd voor het specifiek verbeteren van brede welvaart. Er is binnen de begroting voor 2019 gekozen om vijf doelen te formuleren, naar aanleiding van de indicatoren waar Nieuw-Zeeland slecht op scoort (waaronder mentale gezondheid en het welzijn van kinderen). Ministeries en organisaties hebben vervolgens initiatieven kunnen inbrengen die zijn gericht op het verbeteren van de vijf vastgestelde brede welvaartsdoelen. Vervolgens heeft de overheid een kosten-baten analyse instrument ontwikkeld om het effect van de verschillende initiatieven op de brede welvaartsdoelen in kaart te brengen. Met behulp van deze analyses wordt een bepaald budget per initiatief vastgesteld. Prioriteit is gegeven aan initiatieven die in lijn zijn met verschillende brede welvaartsdoelen en die op verscheidene gebieden samenwerken. Het budget is niet alleen voor 2019 vastgesteld, maar er is ook budget vastgesteld in de jaren daarna. De

⁹ <https://www.rijksbegroting.nl/beleidsevaluaties/maatschappelijke-kosten-batenanalyse>

¹⁰ Van Norren (2019), ESB Meten van welvaart (<https://esb.nu/esb/20051407/welzijn-in-andere-tradities>)

precieze uitwerking en uitvoering van het wellbeing budget is nog niet voltooid. Naarmate de eerste effecten van de initiatieven bekend worden, kan beoordeeld worden of de initiatieven ook daadwerkelijk hebben bijgedragen aan het verbeteren van de specifieke aangewezen indicatoren.

In Schotland heeft de overheid sinds 2015 11 nationale doelen vastgesteld en verankerd in de wet met daaraan 81 indicatoren gekoppeld (gericht op onder andere gezondheid en milieu). Het National Performance Framework in Schotland probeert op die manier bij te dragen aan de constante verbetering van de vastgestelde doelen door de indicatoren te blijven monitoren. De doelen zijn niet expliciet gekoppeld aan beleid en is er geen specifiek budget vastgelegd om deze doelen daadwerkelijk te verwezenlijken.

In Wales zijn zeven brede welvaartsdoelen vastgelegd in de Future Generations wet. Alle doelen moeten worden overwogen bij het invoeren van beleid, waarbij gewerkt wordt met 46 indicatoren. Een onafhankelijk instituut controleert of het beleid bijdraagt aan de vastgestelde wettelijke doelen.

E. Opties om brede welvaart te integreren in de beleidscyclus

Op basis van de uitkomsten van de verkenning over wat de Monitor al doet, wat (nog) niet mogelijk is en ervaringen in het buitenland, zijn opties verkend om de Monitor brede welvaart beter te integreren in de beleidscyclus. De opties die worden geschetst kunnen ingedeeld worden binnen twee sporen. In de eerste plaats zijn opties verkend die inspelen op de mogelijke timing van de behandeling van de Monitor. In de tweede plaats zijn mogelijke opties in kaart gebracht die gericht zijn op de functies van de Monitor in de beleidscyclus.

1. Timing

- Er kan op verschillende momenten in het jaar meer aandacht worden gevraagd voor de Monitor. Verantwoordingsdag biedt tot nu toe een vast moment voor het bespreken van de Monitor. De Kamer is vrij om bij elk debat te spreken over brede welvaart en de verschillende indicatoren uit de Monitor aan te halen in het debat.
- In de Miljoenennota wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van brede welvaart. De debatten na Prinsjesdag bieden een mogelijkheid voor de Kamer om hierover te spreken.
- De Monitor kan tijdens het schrijven van een volgend regeerakkoord gebruikt worden als inspiratiebron en als instrument bij het debat om beleid integraal af te wegen. Een regeerakkoord is bij uitstek het moment waarop coalitiepartijen integraal naar het overheidsbeleid kijken en afwegingen maken over en tussen verschillende beleids-terreinen.

2. Functie

- De Monitor is nog in ontwikkeling, wat betekent dat de indicatorenset door het CBS kan worden aangepast bij voortschrijdend inzicht. Ook houden we de internationale ontwikkelingen in de gaten. Daarnaast kan aanvullend onderzoek door de wetenschap, organisaties zoals de OESO, en de planbureaus naar brede welvaart en de samenhang tussen verschillende thema's bijdragen aan versterking van de Monitor.

- Een regionale meting van brede welvaart kan aanvullend inzicht bieden in de sociaal-maatschappelijke, economische en ecologische verschillen tussen regio's.
- De Kamer jaarlijks informeren over brede welvaart op een ander moment dan en additioneel aan Verantwoordingsdag, met een gezamenlijke brief waarin de vakministers beschrijven hoe hun beleid bijdraagt aan brede welvaart. Hierbij kunnen de gemaakte keuzes en maatschappelijke uitdagingen worden beschreven volgens het bredewelvaartsbegrip naar aanleiding van de resultaten in de Monitor.
- Zoals eerder geschetst, kan de Monitor de discussie faciliteren bij de agendabepaling en de vorming van het regeerakkoord. Het is daarbij mogelijk om beleid explicieter te linken aan bepaalde beleidsdoelen en indicatoren in de Monitor. Hierbij kan worden gekeken naar de drie dimensies van brede welvaart en naar de doelen en indicatoren van de Sustainable Development Goals.
- Een optie is om voor een selectie aan indicatoren (de prioriteiten van het kabinet) te kijken naar de mogelijkheden om de verwachte effecten van beleidsopties in kaart te brengen. Dit dient zorgvuldig onderzocht te worden met de planbureaus, aangezien in deze verkenning in kaart is gebracht dat niet voor alle indicatoren de verwachte effecten al kunnen worden doorgerekend.
- Een alternatief voor een koppeling van beleid aan indicatoren kan zijn om kwalitatieve beschouwingen te geven over de beleidsdoelen of de bredere effecten van beleid. Deze bespreking van verwachte (neven-) effecten van beleid zou een plaats kunnen krijgen in een regeerakkoord, de Miljoenennota en/of departementale begrotingen. Gezien de thema's van brede welvaart vaak ministerie-overstijgend zijn, lijkt een departementale benadering te beperkt.

Slot

Het kabinet heeft met het verzoek aan het CBS om een jaarlijkse Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals te publiceren een belangrijke stap gezet. De publicatie helpt beleidsmakers en politici het overkoepelende beeld te zien en na te denken over samenhang en afruilen tussen verschillende beleidsdoelen. Het kabinet acht het daarom van belang dat de betrokken partijen blijven samenwerken om de Monitor verder te ontwikkelen en te gebruiken.

De hierboven geschetste opties bieden een aantal handvatten om de Monitor meer te integreren in de beleidscyclus. Een aantal opties richt zich meer op de toekomst en daarbij op toekomstige kabinetten. Maar ook dit kabinet werkt, waar mogelijk, aan het meer integreren van brede welvaart in de beleidscyclus. Zo zal het kabinet ook bij de volgende Miljoenennota aandacht besteden aan de ontwikkeling van brede welvaart. Tevens zal het kabinet bekijken welk moment geschikt is om, additioneel aan Verantwoordingsdag, de Kamer te informeren over hoe beleid bijdraagt aan brede welvaart.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
E.D. Wiebes

De Minister van Financiën,
W.B. Hoekstra